

Využitie tvorivej dramatiky v škole

Monika Szép

Medzi najzákladnejšie činnosti dieťaťa zrejme patrí hra. Ako dieťa rastie, tak sa vyvíja aj jeho hra, najmä v predškolskom veku, keď môžeme badať určitý rozdiel najmä v symbolickej hre, ktorá nosí v sebe jednoznačnú rolu, do ktorej sa dieťa vžíva. Vzniknú určité pravidlá, ktoré vyjadrujú najvyšší stupeň hry. Fantázia naberá na obrátkach a vydá sa dobyvačnou cestou. Avšak iba takou formou, keď dieťa je už schopné rozlišovať medzi predstavou – fantáziou a realitou. Pri hre môže relaxovať, zabúda na svoje negatívne zážitky, a pritom sa mu ponúkajú nové poznatky, s ktorými sa ešte nestretlo.

Vieme, že hra pre dieťa nepredstavuje iba „zabíjanie času“, ale napomáha aj k formovaniu osobnosti. Keď si dieťa nevie predstaviť svoju budúcnosť, jeho psychický vývin sa na určitom bode zastaví (Bettelheim 2005). Prostredníctvom hry môžeme dieťa formovať a pritom sa mu ponúka možnosť byť „dospelým“. Keď tieto argumenty zvážime, dospejeme k tomu, že je dôležité, aby sa deti v škole učili prostredníctvom hry, či už na jazykových hodinách alebo na hodinách telocviku.

Tvorivá dramatika má mnoho spoločného s divadlom. Ján Amos Komenský bol zrejme prvý, kto odlíšil divadlo (umelecký druh) od školskej hry (pedagogického prostriedku).

Na mnohých stredovekých školách sa snažili výučbu latinčiny uľahčiť tým, že inscenovali Terentiove a Plautove komédie. Školské hry boli zo začiatku iba praktické cvičenia v latinčine. Na prelome 15. a 16. storočia sa ich funkcia rozšírila a obohatila. Študenti si hraním antických hier mali popri jazykovej zdatnosti pestovať aj pohľad na antický svet a život. Tu niekde sa začína objavovať jedna z najdôležitejších úloh tvorivej dramatiky a dramatickej výchovy.

Dramatická výchova a učenie

Čo vlastne pod tým môžeme chápať? V tomto pojme nájdeme zastúpenie slova „dráma“. Prívlastok *dramatická* môžeme interpretovať trojakým spôsobom. Z divadelnej oblasti sa nám podsúva pojem dramatisácia, ktorý označuje spôsob práce s literárnym textom, prenos z jedného literárneho druhu do druhého: z epiky alebo lyriky do drámy. Keď hovoríme o dramatickej výchove, asi si všetci predstavujeme divadelný krúžok, kde žiaci nacvičujú akúsi divadelnú scénu. Samozrejme, aj na týchto krúžkoch sa môžu objaviť cvičenia, ktoré tiež môžu napomáhať k formovaniu osobnosti, pričom však nie je podstatné, že by žiak musel na javisku vystupovať.

Učenie v škole je proces, ktorý zvláštnym spôsobom ovplyvňuje vývoj dieťaťa. Aj keď sú psychické podmienky učenia dnes už pomerne presne preskúmané a objasnené, je proces učenia často determinovaný strachom a napätím, ktorý nezriedka vyvolávajú sami učители a vychovatelia. Samozrejme, že je ľahšie deťom dávať presne sformulované úlohy a vyžadovať od nich presné a vyčerpávajúce odpovede, a potom robiť kratšie alebo dlhšie preverky, čo a ako sa naučili.

Jednou z možností, ako umožniť deťom celostný rozvoj osobnosti, teda rozvoj kognitívny, afektívny (emocionálny) a psychomotorický, je uplatňovanie prvkov dramatickej výchovy vo vyučovaní.

Dramatická výchova má na jednotlivca mnohostranný vplyv. Rozvíja pamäť, predstavivosť, obrazotvornosť, fantáziu, tvorivosť, komunikačné schopnosti, ale aj rétoriku, gestikuláciu a kultivovaný pohyb. Deti majú možnosť nie iba pozorovať a porovnávať, ale aj rozhodovať a hlavne prežiť navodené situácie tak, ako keby boli skutočné. Dramatická výchova usmerňuje žiaka pri nadväzovaní sociálnych kontaktov, pri komunikácii, utvára pozitívny vzťah a príjemnú atmosféru. Všetky tieto zložky sú nevyhnutné k tomu, aby sa dieťa učilo. Pri predstave prežíva reálne pocity, k čomu napomáhajú aj zmyslové funkcie.

Tvorivá dramatická a zmyslové funkcie, motorika

Poznáme päť zmyslových funkcií, a to zrak, sluch, čuch, chuť a hmat. Pri rozvíjaní zmyslových funkcií začíname od základov, ktoré prebiehajú s ich cvičením. Cvičenie zmyslových funkcií predstavuje určitý základ pre ďalšiu prácu s tvorivou dramatikou.

Zrak je veľmi dôležitý pre naše prežívanie. Podnety z vonkajšieho prostredia spracúvame predovšetkým zrakom. Tie predstavujú 80% podnetov, ako napr. zrkadlo.

Cvičenie sluchu prebieha predovšetkým vynechaním zraku, napr. stimuláciou sluchu.

Čuch tiež precvičujeme bez používania zraku a hmatu, napr. poznávanie vôní.

Hmat môžeme cvičiť bez používania zraku, napr. hmatom spoznávame určité predmety.

Avšak spomedzi spomínaných azda najdôležitejšou časťou tvorivej dramatiky je rozvíjanie motoriky. Pohybové cvičenia sú dobrým prostriedkom na uvedomenie si vlastného tela – telovej schémy. Keď dieťa začne vnímať vlastné telo, to znamená, že je pripravené, aby vnímalo aj priestor. Vnímanie priestoru je dôležitý bod, aby vedelo pristupovať správne k druhým, napr. spolužiakom. Dobrým príkladom sú napríklad živé sochy. Tieto cvičenia umožňujú vnímať priestorovú orientáciu.

Škola a tvorivá dramatika

Jadro tvorivej dramatiky spoluvytvára pedagogika. Pre tvorivú dramatikú je dôležitý tvorivý proces a zážitok, učenie sa na základe vlastných skúseností, tzv. zážitkové učenie, ktoré kladie dôraz skôr na účasť ako na výsledok (Machková, 1991).

V súčasnosti máme možnosť stretávať sa na školách s novými modernými metódami, ako sú metódy tvorivej dramatiky, projektové metódy, heuristické metódy a pod. Cieľom týchto metód je rozvíjať tvorivosť učiteľa a žiakov, ktorá je základom všetkých metód a postupov v tvorivej dramatike. Tie majú podľa Semjanovej (1992, s.742) „niekoľko podob a ich využívanie vo výchove závisí od vývinového štádia žiakov“.

Medzi základné metódy práce, ktoré sa využívajú v rámci tvorivej dramatiky, patria:

- hry s pohybom,
- hry na kontakt s partnerom,
- hry s predmetom a bábkou,
- dramatizácia,
- improvizácia,
- interpretácia,
- charakterizácia,
- rolová hra,
- etuda,
- situačné hry.

Tvorivá dramatika sa môže objaviť vo viacerých formách. Môžeme ju aplikovať na hodinách literatúry, dejepisu alebo telocviku. Prostredníctvom tejto metódy žiak si oveľa ľahšie zapamätá také veci, ktoré by si bežne nezapamätal. Či je to básnička alebo príbeh, ktoré sa dajú aj zdramatizovať. Môžeme využiť určité variácie; napr. spýtam sa dieťaťa, ako by sa zachovalo ono namiesto hrdinu... atď. Na hodinách dejepisu si môžeme zasa zahrať nejakú historickú udalosť, napr. bitku, kde môžeme vyhotoviť aj masky. Potom si celú udalosť môžeme vydiskutovať a zhodnotiť. Je to iba otázka fantázie žiakov aj vyučujúceho. Tento tvorivý proces možno zakomponovať aj do výučby literatúry.

S tvorivou dramatikou sa asi najviac stretávame vo výučbe cudzieho jazyka tak u detí, ako aj u dospelých, v niektorých materských školách alebo v jazykových inštitútoch.

Význam tvorivej dramatiky predstavuje pôsobenie na osobnostný a sociálny vývin dieťaťa. Je to vlastne učenie sa na základe vlastných skúseností. Prostredníctvom tejto metódy (hry, cvičenia) sa môžu u detí odstrániť zábrany, strach

a tréma. Žiak postupne spoznáva seba samého aj okolitý svet, postupne začne chápať súvislosti, ktoré ho obklopujú. Učí sa vzájomnej spolupráci, čím sa medzi žiakmi vytvorí sociálny cit, vybuduje sa vzájomná dôvera aj medzi učiteľom a žiakom. Žiak ľahšie pochopí situácie bežného života a nadobúda schopnosť slobodnejšie sa rozhodovať.

Cvičenie pamäte a fantázie je tiež dôležitou súčasťou tvorivej dramatiky. Predstaviť si niečo pekné či zlé v nás vyvoláva pocit rozporu a disharmónie. Dieťa oproti dospelým za deň aj viackrát prežíva tento pocit, ako je napríklad odpoveď pri tabuli alebo písanie previerky. Sú to stresujúce činitele. Aby dieťa vedelo zvládať túto záťaž, môžeme precvičovať aj pamäť napr. Kimovou hrou, slovnými reťazcami. Tiež sa mnohokrát objavujú vo výučbe jazykov.

Reč a dychové cvičenia sú tiež prítomné v tvorivej dramatike. Vytvárajú predpoklad na bezchybný verbálny prejav. Nie je jedno, kde naberaíme dych: či do bránice alebo do brucha. Dobrým príkladom sú rečňovanky, riekanky, krátke básničky, ktoré sa často objavujú v jazykových cvičeniach, a to najmä na základných školách. Opakovanie je jav ľudskej bytosti. Aj malé dieťa opakuje po rodičoch. Je to základná činnosť prežívania a poznávania. Ved' človek dokáže opakovať hocičo a hociako. Pri cielenom používaní ho môžeme doplniť pohybom, rečou, gestikuláciou alebo mimikou, ktoré dokážu vyjadriť naše pocity a emotívne naladenie.

Improvizácia predstavuje najťažšiu zložku tvorivej dramatiky. Vyžaduje určitú zručnosť. Improvizácia nesie v sebe nejakú situáciu, v ktorej nemáme vopred určený dej. Vytvára sa fantázia, predstavivosť, bezchybná reč a cielený pohyb. Využívanie tejto zložky tvorivej dramatiky sa odporúča od druhého stupňa základných škôl.

Ak sa pozrieme na to, čo nám tvorivá dramatika ponúka, vynárajú sa určité účely. Nechce, aby učenie bolo nahradené hrou, ale aby dieťa, žiak si osvojil hravo učivo a aby školská výchova bola prospešná a napredujúca.

Literatúra

Bekeniová, Ľubica 2003: *Metódy riadenia výučby tvorivej dramatiky*. Prešov: Metodicko-pedagogické centrum. 2003. 34 s.

Benešová, Mária - Kollárová, Dana 1998: *Metóda tvorivej dramatiky na 1.stupni ZŠ*. Trnava: Trnavská univerzita. 1998.

Benešová, Mária 2002: *Tvorivá dramatika pre stredné školy*. Bratislava: SPN. 2002. 135 s.

Bettelheim, Bruno 2005: *A mese búvölete és a bontakozó gyermeki lélek*. Budapest: Corvina. 2005. 347 s.

Machková, Eva 1991: Tvorivá dramatika dnes. *Predškolská výchova*, 45, č. 7, s. 7.

Machková, Eva 1992: *Metodika dramatické výchovy*. Praha: ARTAMA. 1992. s. 16–19.

Semjanová, Ivana 1992: Dramatická výchova ako prostriedok žiakovej interpretácie sveta. *Pedagogická revue* 44, č. 10, s. 736 – 749.

Valenta, Josef 1995: *Kapitoly z teorie výchovné dramatiky. Hraní rolí ve výchově a vyučování*. Praha: Tira.

Drámapedagógia az iskolákban (Összefoglalás)

A drámapedagógia sokoldalúságát felhasználhatjuk a tanórákon mint például a nyelvtanítás, történelemóra vagy a testnevelés keretében is. Megtalálhatjuk az általános iskolákban és a középiskolákban egyaránt. Jótékony hatással van a személyiség fejlődésére, a fantázia kibontakozására és segíti a tananyag könnyebb elsajátítását.

Drama pedagogy in schools (Summary)

Various types and ranges of the drama pedagogy might be used in frames of language and history lessons or physical education too. It can be used in primary and secondary schools. It has a good influence on their personality development, fantasy faculties and it helps to adopt the subject matter easier.

MONOGRAPHIAE COMAROMIENSES 3.

Államhatár
és identitás
Komárom/Komárno

UNIVERZITA J. SELYEHO – SELYE JÁNOS EGYETEM

